

ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**Кобушко Я.В.,**

*к.е.н., старший викладач кафедри управління
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
iana.kobushko@management.sumdu.edu.ua*

Майборода О.В.,

*студентка гр. ПУ-61/1у
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
ol.may0305@gmail.com*

Сучасний розвиток українських закладів вищої освіти характеризується зростанням їх прагнень та можливостей до збільшення власних бюджетів за допомогою пошуку нових джерел та інструментів фінансування. В контексті дослідження джерел додаткового фінансування вивчено особливості використання фандрайзингу. На основі аналізу статистичних даних зроблено висновок, що основними джерелами залучення коштів у світі є підприємницькі компанії, фонди та окремі донори. Визначено фактори, що впливають на зацікавленість у фандрайзингу для суб'єктів підприємництва, приватних осіб, органів влади. Встановлено, що населення становить більшу частину донорів фандрайзингу в більшості країн. Унаслідок реформування моделей фінансування іноземних університетів актуальними стають приватні потоки капіталу, які сприяють впровадженню інструменту фандрайзингу в освітній сфері. У статті проаналізовано досвід імплементації фандрайзингу в державних установах на прикладі американських та європейських університетів. Встановлено, що активізація дій урядів іноземних країн щодо підтримки фандрайзингової діяльності в сфері вищої освіти відіграє ключову роль у сприянні збору коштів для університетів шляхом запровадження податкових пільг, податкових стимулів до фандрайзингу, забезпечення необхідних передумов для успішного збору коштів тощо. Узагальнено характеристики заходів зі збору коштів та напрямки фінансування за рахунок залучених коштів.

Розглянуто основні кроки та труднощі впровадження фандрайзингу закладами вищої освіти в Україні, проаналізовано його функції, основне нормативно-правове забезпечення фандрайзингу в освітній та науковій сферах. Встановлено необхідність імплементації фандрайзингу як інструменту в стратегію фінансування закладів вищої освіти, розробки структури залучення коштів та цілей їх використання. Визначено пріоритетні напрями використання коштів, залучених внаслідок фандрайзингу в сфері освіти в Україні. Досліджено сутність фандрайзингу у галузі вищої освіти на основі механізму ендавмент-фондів, що передбачає мобілізацію фінансових ресурсів для розвитку закладів вищої освіти. Встановлено, що за умови симбіозу співпраці університетів та уряду розвиток фандрайзингу сприятиме реалізації державної економічної політики в галузі освіти.

Ключові слова: *заклади вищої освіти, залучення капіталу, ендавмент-фонд, інструмент, фінансування, фандрайзинг.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2020.1-14

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку, нестійкої політичної ситуації, необхідності проведення широкомасштабного реформування сфер діяльності в Україні, імплементації міжнародних програм та проєктів актуальним є пошук додаткових можливостей фінансування сфери вищої освіти. Заклади вищої освіти України працюють в межах нормативної бази та мають власну автономію, тому залучення додаткового фінансування є важливим та водночас необхідним процесом, що сприятиме розвитку науково-дослідних робіт та проєктів в умовах недостатності фінансування. Тому питання використання фандрайзингу, як інструменту залучення додаткового капіталу, постає й у сфері освіти.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченням фандрайзингу займалися як зарубіжні так і українські науковці. Особливої уваги заслуговують дослідження Бусленка Б.В. [1], Грабчак О.В. [2],

Соколової А.М., Чернявської О.В. [3], які присвячені вивченню сутності, функціонування та етапів проведення фандрайзигової діяльності.

Особливості функціонування механізмів фінансування у системі вищої освіти різних країн досліджували Константюк Н.І. [4], Мосьпан Н.В. [5], Степанова А.А. [6], Тимохова Г.Б. [7] та ін. Можливості та аспекти впровадження фандрайзингу в сфері вищої освіти України досліджено у працях таких вітчизняних вчених: Боголіб Т.М. [8], Згама А.О. [9], Єгоричевої С.Б., Соколової А.М. [10], Красулі А.В. [12], Осецького В.Л. та Татомира І.Л. [12].

Аналіз праць зазначених дослідників показує актуальність дослідження практичних підходів використання фандрайзингу в сфері освіти та науки. Водночас недостатньо вивченими залишаються питання про врегулювання організаційно-економічних основ включення фандрайзингу в стратегію фінансування закладів вищої освіти.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити стан використання фандрайзингу закладами вищої освіти в Україні, проаналізувати досвід європейських країн щодо залучення фандрайзингу у сферу вищої освіти, визначити тенденції та перспективи імплементації фандрайзингу як інструменту в стратегію фінансування закладів вищої освіти.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фандрайзинг є одним із сучасних інструментів залучення додаткових ресурсів. Термін «фандрайзинг» започаткований у США та походить від англ. fundraising (словосполучення англійських слів fund (кошти, фонди) і raise (підняти, збільшувати). Передумовою становлення поняття фандрайзингу стало зниження рівня державного регулювання. У роботах дослідників різняться сутність поняття. Деякими вченими фандрайзинг трактується як системний комплекс заходів із залучення додаткових ресурсів для бізнесу, іншими – збір коштів як підтримка громадських організацій та державних установ для вирішення соціальних проблем, також як діяльність щодо мобілізації як фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих та неприбуткових науково-дослідних проєктів. Відомо, що термін фандрайзингу не є широко поширеним в Україні, як правило, це поняття асоціюється з соціальними проєктами, приватним бізнесом (стартапами) та благодійністю. Крім цього залучення капіталу для комерційних проєктів, спонсора на умовах бартеру, пошук фінансового інвестора також є фандрайзингом [3]. Основними законодавчими актами у сфері фандрайзингу в Україні можна вважати акти, які регламентують діяльність тільки громадських організацій: Конституція України, Господарський Кодекс України, Закони України: «Про благодійництво і благодійні організації», «Про волонтерську діяльність», «Про гуманітарну допомогу», «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про податок на додану вартість».

Об'єктами фандрайзингу (донорами) є державні установи, комерційні структури, міжнародні організації, приватні благодійні фонди чи особи. Донори, в свою чергу, класифікуються за джерелом належності капіталу, за територіальними межами дії, за видом наданої допомоги.

В умовах розвитку цифрових інструментів фінансування набув розвитку онлайн-фандрайзинг як процес залучення ресурсів шляхом застосування мобільних та Інтернет-технологій для побудови та посилення взаємодій між стейкхолдерами, зацікавленими в успіху проєкту або стартапу. У роботі авторів [13] наведено порівняння традиційного та онлайн-фандрайзингу.

Майже у всіх країнах світу основними джерелами залучення коштів є підприємницькі компанії, фонди та окремі донори; внаслідок чого останні часто є найбільшими учасниками. Мотивацією участі у фандрайзингу суб'єктів підприємництва може бути соціальне інвестування, приватних осіб — їх публічне

визнання; органів влади – співпраця та взаємовигідність від реалізації проєктів у здійсненні соціальної політики, надання публічних послуг тощо. Населення у більшості країн становить приблизно більшу частину донорів фандрайзингу, середній внесок на 1 особу становить приблизно 110 євро. Разом з тим у Франції та Швеції цей показник є нижчим, а в Австрії, Німеччині, Нідерландах та Великобританії – вищим, але статистика не декларативна, тому не можна вважати, що суми вимірюються однаково у всіх країнах (може відрізнятись визначення поняття «донор»). У більшості країн відсутня статистика, яка б розповідала про реальний розподіл коштів фандрайзингу. У деяких країнах кошти фандрайзингу розподіляються за пріоритетними напрямками (табл. 2).

Одним із важливих результатів концентрації зусиль урядів розвинених країн є підвищення якості вищої освіти, що слугує запорукою розвитку наукового, технічного, економічного та багатьох інших потенціалів суспільства [15].

Таблиця 2 - Розподіл коштів фандрайзингу за напрямками (%)

Країна	Напрямки фандрайзингу						
	Країни Третього світу	Хвороби, інваліди	Добробут, соціальна підтримка	Діти	Дослідження	Катастрофи	Інше*
Німеччина	12	27	27	22	3	24	57
Франція	9	24	15	-	7	-	45
Великобританія	11	11	11	11	18	11	10
Швеція	25	28	12	10	21	-	10
Австрія	46	42	-	42	-	49	28

* освіта, навколишнє середовище, захист безхатченків, релігія

Складено авторами на основі [14, 16]

На сьогодні в українській системі вищої освіти відбувається реформування, пов'язане з необхідністю адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища та вимог євроінтеграції. Серед основних завдань вищої освіти є забезпечення виробництва висококваліфікованими фахівцями, здатними не тільки впроваджувати передові інноваційні технології, а й створювати власні науково-технічні проєкти. Для виконання поставлених завдань необхідно створити умови для забезпечення кожного бажаючого громадянина країни можливістю здобуття вищої безоплатної освіти. За статистичними даними [16] з кожних 100 випускників середньої школи до вузів України можуть вступити всього 22 особи, в той час як у Німеччині цей показник дорівнює 80 осіб, у США – 85, у Японії - 95 осіб. Основними джерелами фінансових витрат на освіту в Україні є кошти Державного та місцевого бюджетів (табл. 1).

Таблиця 1 - Порівняльна характеристика фінансування вищої освіти України й країн, які контролюють більшу частину ринку освітніх послуг, станом на 2017 р. (за даними [16] та [17])

Назва країни	Обсяг державного фінансування закладів вищої освіти у % від ВВП	Частка державного фінансування вищої освіти у загальній структурі (%)
Україна	2,3	75
Німеччина	1,5	100
Канада	2,5	70-85
Великобританія	1,7	80
США	5,1	77

Існуючий рівень бюджетного фінансування сфери освіти в Україні не повною мірою задовольняє її поточні потреби. Відтак фінансування цієї сфери в цілому не має інвестиційного характеру, не забезпечує модернізацію і розвиток національної системи освіти.

Протягом останніх років у відповідь на світову фінансову кризу європейські вищі навчальні заклади змінили модель фінансування. У результаті інтенсивних зусиль з

реформування, що вживаються в деяких країнах в координації з євроінтеграційною політикою, фінансування університетів змінюється, актуальними стають приватні потоки капіталу. Все це сприяє впровадженню європейськими університетами інструменту фандрайзингу, тобто збору коштів.

У освітній і науковій сферах фандрайзинг виконує декілька важливих функцій:

1. Залучення зовнішнього фінансування – фінансова стабільність будь-якої освітньої та наукової організації залежить від кількості способів отримання грошей, а багатоканальність фінансування залежить від диверсифікації послуг.

2. Розвиток освітнього і наукового партнерства дає можливість відкривати новий простір, отримувати новий досвід і налагоджувати нові зв'язки, за рахунок чого розширювати сферу діяльності.

3. Новий напрям діяльності освітньої та наукової установи дозволить залучити гранти. Велика кількість грантів і коштів, яка може бути отримана закладами вищої освіти і науковими установами, пов'язана із науковою роботою. Робота з грантами або залучення зовнішнього фінансування являється свідченням певного рівня компетенції і довіри. Кредит довіри зі сторони грантодавців забезпечить успіх [8].

Таким чином, можна зробити висновок, що упровадження фандрайзингу закладами вищої освіти передбачає такі кроки:

- чітке формулювання заявки, розроблення ефективної системи збору коштів (сприйняття фандрайзингу як частини стратегії фінансування університетів);
- пробудження інтересу до свого проєкту, його презентація;
- пошук добровільної підтримки, зацікавлених громадян щодо добровільної фінансової підтримки.

Середовище залучення коштів надзвичайно конкурентоспроможне та необмежене географічними ознаками. Багатоканальність фінансування освітніх і наукових установ включає в себе благодійність, що є значним за питомою вагою джерелом фінансування освіти і науки [8].

Оскільки постійно збільшується кількість закладів вищої освіти, що здійснюють пошук додаткового фінансування, можна узагальнити труднощі, з якими вони зіштовхуються:

- відсутність податкових пільг (в Україні закон не дає університетам свободи зберігати свою власність, тому фандрайзинг в цих випадках перетворюється на подарунки державі, а не установі);
- благодійництво значно менше виражено в Україні, ніж у Європі, тому необхідно застосовувати інструмент конкурентоспроможності для залучення додаткових коштів від міжнародних донорів;
- низький рівень диференціації серед університетів, бо більшість університетів не докладають великих зусиль, щоб відрізнитися один від одного;
- недостатньо уваги приділено можливостям випускників, які можуть стати ключовою частиною благодійного процесу;
- відсутність інститутів збору коштів та розвитку;
- академічна недовіра до бізнесу та промисловості щодо надання послуг суспільству загалом.

Сутність фандрайзингу у галузі вищої освіти розкривається через механізм ендавмент-фондів, які створюються за рахунок пожертвувань або спеціальних цільових внесків, кошти якого інвестуються і дають регулярний дохід, частина якого використовується для розвитку закладів вищої освіти. Схему функціонування ендавмент-фондів досліджено в роботі [18].

Грошові кошти ендавмент-фондів інвестуються та приносять регулярні доходи, частина з яких спрямовується на розвиток діяльності закладів вищої освіти. Інвестування може здійснюватися у цінні папери, облігації, розміщуватися на депозити та вкладатися в інші фінансові інструменти на фінансовому ринку [19, с. 132]. Інвестиційний дохід, отриманий від ендавмент-фонду, може бути використаний за напрямками: фінансова підтримка студентів у вигляді зменшення плати за

навчання студентів із сімей з невисоким рівнем доходу; фінансування деяких кафедр та спрямування коштів на виплату премій видатним викладачам та дослідникам; фінансування наукових досліджень та новітніх програм і проєктів; створення наукових лабораторій та фінансування їхньої діяльності. Таким чином, головними особливостями ендавмент-фондів є виключно цільовий характер призначення та недоторканість коштів [20].

Якщо проаналізувати нормативно-правове забезпечення фандрайзингу в сфері вищої освіти в Україні, то Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проєкт) [21] передбачала унормування механізмів створення і управління ендавментами, а також оперування коштами спецфонду, перетворення існуючих фондів при закладах вищої освіти на прозорі ендавменти із закріпленими цілями та стратегічним планом використання дивідендів. На сьогодні Закон України «Про вищу освіту» [22] регламентує право закладів освіти на створення ендавмент закладів вищої освіти.

Дослідженню організаційно-економічних умов включення фандрайзингу в стратегію фінансування закладів вищої освіти в Україні передують аналіз досвіду впровадження цього інструменту в зарубіжних університетах.

Основного розвитку інструмент фандрайзинг набув у Сполучених Штатах Америки, який з недавнього часу успішно переймають європейські заклади вищої освіти, зокрема, традицію збору коштів американськими університетами. У провідних американських університетах надходження від ендавмент-фондів формують до 30% бюджетів вузів [23]. Ендавмент-фонди провідних американських університетів налічують значні обсяги, за рахунок яких фінансуються витрати на наукові розробки, підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, навчання обдарованим студентам. [6. Так, найбільшими ендавмент-фондами є А. Нобеля, децю поступаються розмірами цільові фонди Гарвардського, Єльського, Принстонського та Стенфордського університетів [12].

Досвід Кембриджського університету (Великобританія) у сфері фандрайзингу є показовим прикладом для українських закладів вищої освіти. З метою активізації фандрайзингової діяльності Міністерство освіти Великобританії створило у 2004 році цільову групу «Збільшення добровільної віддачі у вищу освіту», яка проаналізувала ситуацію та запропонувала одинадцять рекомендацій для сектору вищої освіти, а саме: про важливість відносин між випускниками та іншими зацікавленими сторонами, що мають вирішальне значення для активізації ідентифікації донорів та роботи над вивченням їх характеристик з метою зміцнення їхніх стосунків з університетом та підвищення ефективності вжитих заходів щодо заохочування збору коштів. Британський уряд відіграє ключову роль у сприянні збору коштів для університетів, несе відповідальність за спрощення фактичної системи податкових пільг, впровадження більш широких податкових стимулів до фандрайзингу та розгляду нових типологій добровільного дарування.

Конкретні результати Кембриджського університету після застосування фандрайзингу є такими: висока участь випускників в «університетському житті»; деякі пожертви в Кембриджському університеті сягають кількох мільйонів фунтів; університет розраховує на відомих, великих та традиційних донорів (родин донорів), які пожертвували Кембриджському університету великі суми грошей; великі та важливі обсяги міжнародних подарунків, отримання відносно величезної кількості благодійних коштів від донорів англосаксонських країн.

Приклад Кембриджського університету щодо застосування фандрайзингу можна порівняти з іспанськими закладами вищої освіти. Міністерство освіти Іспанії докорінно переглянуло підходи до фінансування державних університетів, бо система вищих навчальних закладів в Іспанії є переважно однорідною. Це обумовлює необхідність диференціації та диверсифікації державних університетів Іспанії з метою визначення їх провідних особливостей та стратегічної позиції на місцевому, національному і європейському рівні.

Враховуючи нові виклики, уряд Іспанії створив схему Campus of International Excellence (CEI), метою якої є сприяння співпраці університету та бізнесу, диференціації університетів та репутації закладів вищої освіти Іспанії. Іншими словами, уряд Іспанії прямо не заохочує добровільне надання коштів університетам, але сприяє досягненню деяких необхідних передумов для успішного збору коштів університету. Крім того, для університетів-учасників CEI спрацював як комунікаційний інструмент щодо цілей, діяльності, ролі у вирішенні потреб суспільства та підвищенні престижу учасників.

Стратегії фінансування державних університетів Іспанії не включають конкретні програми збору коштів. Наприклад, Universidad Politécnica de Cataluña (UPC), Barcelona Tech здійснюють пошук технологічних партнерів через Програму UPC21 з метою збільшення наукових результатів, передачі своїх результатів суспільству та провідним міжнародним проектам передового досвіду. Університет Карлос III де Мадрид (UC3M) розпочав кампанію збору коштів серед випускників, а ініціатива «Друзі UC3M» спрямована на випускників та компанії. Обидві кампанії вже зібрали певну суму коштів.

Водночас в Іспанії фандрайзинг краще розвивається в межах приватних закладів освіти. Серед них варто виділити приклади іспанських шкіл бізнесу (IESE, Інститут де Емпреса, ESADE), Університету Наварри, які мають високорозвинену стратегію фінансування, структуру збору коштів та співпраці з випускниками.

Університет Наварри (UNAV) є одним з найпрестижніших приватних університетів Іспанії, демонструє найкращу практику фандрайзингу. Благодійні кошти, отримані університетом та його установами (випускниками організацій UNAV та IESE та Асоціацією друзів університету Наварри), спрямовуються на фінансування:

- операційних функцій установи збору коштів;
- зміцнення відносин між університетами та зацікавленими сторонами;
- програм навчання протягом усього життя;
- стипендій (для студентів-бакалаврів, аспірантів, випускників та викладачів з метою підвищення мотивації та успішності в навчанні, розвитку таланту; пріоритет в отриманні стипендій мають талановиті люди, які не можуть дозволити собі навчання в університеті).

Загальні характеристики заходів зі збору коштів є такими:

1) основним фактором диференціації університету від інших вітчизняних закладів вищої освіти є їх внутрішня культура, яка пронизує всі сфери діяльності закладів;

2) комунікація в університеті спрямована на поширення культури університету, наявність відповідальних осіб за її поширення в різних сегментах університетської спільноти;

3) міжнародний характер комунікації з регіоном Латинської Америки;

4) професійний підхід до організації збору коштів та створення відповідального підрозділу або Офісу розвитку;

5) спрямованість діяльності приватного університету до потреб суспільства та розвитку досконалості університету;

6) розробка масштабної кампанії по збору коштів, яка спрямована на різні верстви населення (студентів, випускників та їх сімей, прихильників університету);

7) інформаційні повідомлення про цілі університету щодо збору коштів, структури збору, основних напрямків фінансування коштів та результати або вигоди для університету чи суспільства, що досягнуті завдяки пожертвам;

8) публічне визнання донорів за напрямками;

9) підзвітність установ та ініціатив, що фінансуються за рахунок благодійних фондів;

10) функціонування служби інформування та консультивання донора;

11) ефективна взаємодія університету та структурних коледжів щодо налагодження відносин між випускниками, а також з нинішніми студентами.

12) безпосередня підтримка та участь керівників закладів у заходах збору коштів університету та їхніх програмах;

13) узгодженість внутрішньої культури та цінностей університету з усією діяльністю;

14) розподіл подарунків та внесків через Фонд університету з метою отримання більшої кількості податкових пільг.

У той же час в Україні також є приклади застосування інструменту фандрайзингу, зокрема отримання грантів міжнародних організацій, насамперед Європейського Союзу. Організація дослідницьких проєктів закладами вищої освіти, вітчизняними науковими організаціями разом з іноземними партнерами сьогодні реалізується в результаті фандрайзингу. Така співпраця дозволяє встановлювати міжнародні зв'язки, будувати свою діяльність відповідно до нових стандартів і приймати участь у розвитку світової науки. За допомогою фандрайзингу освітні та наукові установи можуть отримати нові можливості розвитку [8].

До відомих в Україні ендавментів відносять: ендавменти університетів, зокрема Українського католицького університету, Києво-Могилянської академії, Інституту міжнародних відносин, Острозької академії), фінансових установ (Тас-Комерцбанку, Кредобанку, Укрексімбанку), а також благодійних фондів (фондації ім. князів-благодійників Острозьких (Рівне), «Захист» (Херсон), «Блакитна магістраль» (Київ), Фонду Короля Юрія (Івано-Франківськ). Однак в Україні не набула широко поширення практика створення ендавментів бізнес-компаніями та університетами для фінансування наукових досліджень та управління патентами [24].

Пріоритетними напрямками використання коштів, залучених внаслідок фандрайзингу в сфері освіти в Україні є: розвиток наукових бібліотек, стипендії студентам, відзнаки, організація благодійних вечорів, реалізація окремих проєктів, фінансування шкіл для викладачів, дослідницькі стипендії для науковців, поїздки для молодих науковців на міжнародні конференції, розвиток наукових рецензованих журналів. Таким чином відбувається часткове задоволення потреб у фінансуванні університетських проєктів та реалізація значимих ініціатив.

Форми збору коштів для реалізації різних цілей можуть вільно використовуватися для розвитку сектору освіти як на його формальному, так і на неформальному рівні. Розгляд таких інструментів на етапі формування та реалізації програми державного регулювання в освітній галузі забезпечить не тільки більш ефективне використання фінансових ресурсів, але й сприятиме інноваційній діяльності та доступності освітніх заходів для широкого кола населення [25].

Використання фандрайзингу у діяльності закладів вищої освіти набуває вагомого значення. Кожен заклад вищої освіти повинен ретельно планувати свої кроки залежно від виду коштів та донорів, встановлювати цілі, терміни та ресурси їх фандрайзингової діяльності.

Ураховуючи різноспрямованість та багатогранність фандрайзингу в контексті фінансування сучасних закладів освіти, слід відмітити, що фандрайзинг потребує удосконалення нормативно-організаційного забезпечення у якості інструменту державної економічної політики в галузі освіти.

ВИСНОВКИ

Надання автономії закладам вищої освіти призвело до необхідності забезпечення їх конкурентоспроможності та застосування підприємницького підходу до управління фінансовими ресурсами. Тому структурні зміни повинні відбуватися не лише в частині державного фінансування сфери вищої освіти, а й щодо залучення інших джерел фінансування. У цьому контексті фандрайзинг, як збір коштів, може бути перетворений на інструмент фінансування розвитку закладів вищої освіти в Україні та підтримки їх конкурентоспроможності в міжнародному освітньому просторі.

Реформування державного фінансування сфери вищої освіти вже передбачає розподіл фінансових ресурсів на основі підходу, що ґрунтується на ключових показниках ефективності діяльності університетів, а також встановлення незалежних схем фінансування освітніх програм та науково-прикладних досліджень. Однак завданням університетів залишається розробка стратегії та структури залучення коштів, виокремлення фандрайзингу як окремого інструменту фінансування діяльності. Ці зміни

є основою для того, щоб українські університети відійшли від впливу влади та уряду, а також підвищення прозорості та ефективності. Це сприятиме прогресу у зборі коштів на цілі розвитку університетів. У питаннях фандрайзингу в сфері вищої освіти, важливим є симбіоз співпраці уряду та університетів: з одного боку, уряд повинен удосконалювати практики сприяння збору коштів з благодійних джерел за допомогою фіскальних стимулів, підтримки відповідних схем фінансування, проведення кампаній з підвищення обізнаності та визнання соціальної ролі університету, а з іншого боку, українські заклади вищої освіти повинні впроваджувати культуру залучення коштів через стратегічне керівництво та управління розвитком, орієнтованим на створення та збереження лояльності студентів, випускників та формування атмосфери довіри до управління університетом серед їх стейкхолдерів. Обидві лінії дій зміцнюватимуть відносини між університетами та зацікавленими сторонами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бусленко Б.В. Фандрайзинг неприбуткових організацій в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Economics/4_155397.doc.htm. (дата звернення 01.04.2020)
2. Грабчак О.В. Фандрайзингова діяльність як альтернативний засіб залучення коштів у соціальну сферу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2014. Випуск 31. С.51-54. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_31_18 (дата звернення 01.05.2020)
3. Чернявська О. В., Соколова А.М. Фандрайзинг. К.: Центр учбової літератури, 2013. 188 с.
4. Константюк Н. І. У пошуках ефективної моделі фінансування університетів. Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія. Т. : ФОП Осадца Ю.В., 2016. С. 192–202.
5. Мосьпан Н.В. Тенденції розвитку механізмів фінансування вищої освіти в Європейському Союзі. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2644 (дата звернення 14.04.2020)
6. Степанова А.А. Ендавмент-фонди в освітньому просторі: досвід США. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Всеукраїнська науково-практична конференція. 2020. Т.2 В.6 С.165–168.
7. Тимохова Г.Б. Аналіз інституційних механізмів розвитку науки та освіти в Україні. Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя : монографія / за ред. Базилевича В.Д., Осецького В.Л. Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2018. 536 с. С. 405 – 424.
8. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна. 2014. № 5. С. 11–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_5_4 (дата звернення 15.04.2020)
9. Згама А.О. Ендавмент в Україні: правовий аспект. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Одеса : Фенікс, 2016. Вип. 25. С. 34– 36.
10. Сторичева С.Б., Соколова А.М. Фандрайзинг у забезпеченні діяльності університетів третього віку. Ринок праці та зайнятість населення. 2018. 3(56). С. 26 –32.
11. Красуля А. В. Перспективи використання досвіду фандрайзингової діяльності державних університетів США у вищій освіті України. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 1 (45). С.17–26.
12. Осецький В.Л., Татомир І.Л. Особливості використання ендавменту та фандрайзингу в освітній практиці. Фінанси України. 2016. №3. С.86–100.
13. Кобушко І.М., Котенко Н.В., Бойко К.О. Використання інформаційних технологій у фандрайзингу для соціальних проєктів та стартапів. Соціальна економіка. Випуск 2017. 54 (2). С.93–99.
14. Statista: статистика та ринкові дані про освіту та науку. URL: <https://www.statista.com/markets/411/topic/962/education-science/> (дата звернення 20.04.2020)
15. Бабічев А.В. Особливості процесу управління змінами в системі вищої освіти: закордонний досвід. Теорія та практика державного управління. 2017. № 1(56). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/trpdu/2017-1/doc/5/02.pdf> (дата звернення 14.04.2020)
16. UIS.Stat. URL: <http://data.uis.unesco.org/#> (дата звернення 17.04.2020)
17. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.04.2020)
18. Дехтяр Н.А., Янченко В.О. Фінансування системи вищої освіти в Україні. Гроші, фінанси і кредит. Випуск 25. 2018. С. 667–672. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/113.pdf (дата звернення 16.04.2020)
19. Мокін Б.І., Гончарук Н.С. Ендавмент-фонд як альтернативне джерело для підвищення фінансової стійкості вищого навчального закладу. Вісник Хмельницького національного університету. 2012. № 2. 131–135.
20. Дмитришин М.В. Ендавмент вищого навчального закладу. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2015. № 1(11). С. 64–73
21. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (Проект). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/438/43883/HE_Reforms_Strategy_11_11_2014.pdf (дата звернення 20.04.2020)

22. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 20.04.2020)

23. College and University Endowments Report 5.3 Percent Average Return in FY19 as Endowment Spending Rises. URL: <https://www.nacubo.org/Research/2019/Public-NTSE-Tables> (дата звернення 01.04.2020)

24. Створення та управління ендавментами в Україні. Методичний посібник. Київ, 2014. URL: <https://issuu.com/dhrpraxis/docs/endowment/8> (дата звернення 05.04.2020)

25. Vorontsova A. S., Mayboroda T. M. Fundraising as an instrument of state economic policy implementation in the field of education. Areas of scientific thought 2018/2019: матеріали XV Міжнар. наук-практ. конф., 30 грудня 2018 р. – 7 січня 2019 р. Sheffield, Great Britain : Science and education LTD, 2018. Vol. 6. P. 59–62 (0,19 друк. арк.). URL: <http://www.rusnauka.com/pdf/246229.pdf> (дата звернення 05.04.2020)

SUMMARY

The current development of Ukrainian higher education institutions is characterized by the growth of their aspirations and opportunities to increase their own budgets by finding new sources and funding tools. In the context of the study of sources of additional funding, the peculiarities of the use of fundraising have been studied. Based on the analysis of statistical data, it is concluded that the main sources of raising funds in the world are business companies, foundations and individual donors. Factors influencing the motivation in fundraising for business entities, individuals, and authorities have been identified. It has been found that the population makes up the majority of fundraising donors in most countries. As a result of the reform of funding models for foreign universities, private capital flows are becoming relevant, which contribute to the introduction of a fundraising tool in the field of education. The article analyzes the experience of implementing fundraising in public institutions on the example of American and European universities. It is established that intensifying the actions of foreign governments to support fundraising activities in higher education plays a key role in promoting fundraising for universities through the introduction of tax benefits, tax incentives for fundraising, providing the necessary prerequisites for successful fundraising and more. The characteristics of fundraising measures and directions of financing at the expense of attracted funds are generalized.

The main steps and difficulties of introduction of fundraising by higher education institutions in Ukraine are considered, its functions, the basic normative-legal maintenance of fundraising in educational and scientific spheres are analyzed. The need to implement fundraising as a tool in the strategy of financing higher education institutions, to develop a structure for raising funds and the purposes of their use. It is established priority areas for the use of funds raised as a result of fundraising in the field of education in Ukraine have been identified. The essence of fundraising in the field of higher education on the basis of the mechanism of endowment funds, which provides for the mobilization of financial resources for the development of higher education institutions, is investigated. It is established that under the condition of symbiosis of cooperation between universities and the government, the development of fundraising will contribute to the implementation of state economic policy in the field of education.

Keywords: *institutions of higher education, raising capital, instrument, endowment-fund, financing, fundraising.*